

נאמנות בכשרות למי שאינו שומר תורה
רב דניאל שטיין

א. מושב זקנים לבעלי התוס' (בראשית כז, ג) - תימה דהא אמרינן בפ"ק דחולין (ה, א) דמשומד לע"ז מותר לאכול משחיטתו ומוכיח מאחאב ויהושפט, תיפוק ליה מיצחק דהכא אכל משחיטתו של עשו, וי"ל דלא אכל משחיטתו של עשו מעולם, ולכן נזדמן לו יעקב בפעם הזאת שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים. ואם תאמר, והא כתיב כי ציד בפיו, משמע שהיה רגיל לאכול משחיטתו וי"ל דזה היה קודם שנשתמד. ואני הכותב מקשה עדיין למה לא הוכיח מכאן שמותר שנהי נמי שלא אכל מכל מקום בדעת יצחק היה לאכול אילולי שבא יעקב שהקדים, ונוכל לתרץ שיצחק לא הכיר עשו שהיה רשע.

ב. גמרא גיטין (ב, ב) - עד אחד נאמן באיסורין. [פרש"י (שם) - שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב]. [תוס' (שם) ד"ה עד אחד - וא"ת ומנא לן דעד אחד נאמן באיסורין וי"ל דילפינן מנדה דדרשינן בפרק המדיר (כתובות דף עב.)] וספרה לה לעצמה וא"ת אם כן אפילו איתחזק איסורא וי"ל דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא איתחזק איסורא וגם בידה לטבול]. [חינוכי הרמב"ן (שם) - התם אי אפשר שתביא עדים לפסיקת זיבתה ונדותה ולספירתה ולטבילתה לפיכך האמינתה תורה ואין למידין ממנה לשאר עדיות כלל שאין דנין אפשר משאי אפשר].

ג. משנה בכורות (ל, א) - זה הכלל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו.

ד. שו"ע (יו"ד סימן קיט סעיף א) - החשוד לאכול דברים האסורים, בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן, אין לסמוך עליו בהם ואם נתארח עמו, לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם. הגה: וי"א אפילו ממי שאינו חשוד, רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות, אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור. מיהו אם נתארח אצלו, אוכל עמו.

ה. גמרא חולין (צו, א) - קדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בנותן טעם תרומה לא יבשל בה חולין ואם בשל בנותן טעם בשלמה תרומה טעים לה כהן אלא בשר בחלב מאן טעים ליה השתא דאמר רבי יוחנן סמכינן אקפילא ארמאה הכא נמי סמכינן אקפילא ארמאה. [תוס' ד"ה סמכינן - אף על גב דעובד כוכבים הוא כיון דקפילא הוא לא משקר שלא יפסיד אומנתו].

ו. שו"ע (יו"ד סימן צב סעיף א) - כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח, טועם העובד כוכבים הקדירה, אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת, אפילו בפחות משישים וכו'. הגה: וע"ל סימן צ"ח דאין אנו נוהגין לסמוך אטעימת עובד כוכבים, ובעינינו ס' בכל ענין. [הגהות רבי עקיבא איגר (סימן צו סעיף א) - לא ידעתי טעם נכון בזה ואולי י"ל דאנן חיישי' לחומרת כל השיטות והיינו דחיישי' דלמא קפילא היינו דמסל"ת וקפילא מצד בקיאות וא"כ בלא מסל"ת ליכא היתר' ובמסל"ת ג"כ אין מתיר' דחיישינן דהיתר לאו משום מסל"ת דא"נ אלא בעדות אשה וההיתר דקפילא מטעם לא מרע' אומנתו ובעי' דוקא שלא יהיה מסל"ת].

ז. שו"ע (יו"ד סימן קיד סעיף ה) - יין רמונים שמוכרים לרפואה, מותר ללקחו מהתגר אפ"ל שלא מהחבית, אף על פי שדמיו יקרים מהיין, משום דכיון דאית ביה קפידא לא מרע נפשיה. (וכן כל דבר שקונים מן האומן דלא מרע נפשיה).

ח. מגן אברהם (סימן כ ס"ק א) - דמשמע התם דוקא בדבר דאיכא קפידא באומנתו כגון מורייס שמערבין בו חומץ דהוי זיוף אפ"ל לעכו"ם וכו' תדע דאטו מי שרי לקנות בשר מעכו"ם תגר כשאומר שהיא כשרה משום דלא מרע נפשיה.

ט. שו"ע (סימן שב סעיף ב) - הלוקח כלי צמר מהעובדי כוכבים, צריך לבדקן יפה יפה, שמא הם תפורים בפשתן וכו' ואפ"ל אם העובד כוכבים מסיח לפי תומו שתפרן בקנבוס, אינו נאמן.

י. גמרא נדה (כב, ב) - מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות וכו' ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נמוחו טמאה.

יא. שו"ת הרשב"א (החדשות) (סימן פט) - ומה ששאלת אם נסמוך על הרופאים שאומרים שירפאו אותה, ואומרים שכבר נתרפאו אחרות על ידיהם. אם יש ביניכם רופא מומחה נראה דאפשר, שכבר ראינו רבותינו שסמכו עליהם במפלת כמין שערות וכמו שאמרו בפרק המפלת.

יב. דרכי משה (יו"ד סימן קצא ס"ק ד) - ותמיהני עליו בזה דהא אמרינן בגמרא בהדיא דלא סמכינן אדברי רופאים לחוד אלא בעינן ג"כ בדיקה במים פושרין.

יג. שו"ת הרא"ש (כלל נב אות ב) - ולא מצינו נאמנות לאשה אלא ההיא דעשרה יוחסין דקאמר ג' נאמנים על הבכור חיה אביו ואמו, והתם גופיה לא אמרינן הכי אלא משום דגלי קרא יכירנו לאחרים ובשביל שהאמינה תורה לאב אע"פ שהוא קרוב ויחיד וטעמא שאין להעיד אלא הוא ואין אחר יכול להכירו ילפינן מיניה ה"ה חיה ואמו.

יד. רמ"א (ח"מ סימן לה סעיף יד) - וכל אלו הפסולים, פסולים אפילו במקום דלא שכיחא אנשים כשרים להעיד, וכל זה מדינא, אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בב"ה של נשים או בשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה אשה פלונית והן שלה, ואין רגילים אנשים לדקדק בזה, נשים נאמנות.

טו. גמרא כתובות (פה, א) - ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא, אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה דחשודה אשבועה, אפכה רבא לשבועה אשכנגדה, זימנין הווי יתבי קמיה רב פפא ורב אדא בר מתנא אייתו ההוא שטרא גביה, א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא, א"ל איכא איניש אחרינא בהדיה דמר, א"ל לא, א"ל אף על גב דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא, א"ל רב אדא בר מתנא ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא, בת רב חסדא קים לי בגווה, מר לא קים לי בגווה, אמר רב פפא השתא דאמר מר קים לי בגווה מילתא היא כגון אבא מר ברי דקים לי בגווה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד אלא מרענא שטרא אפומיה.

טז. גמרא יבמות (קא, ב) - אמר רב יהודה כגון רב שמואל בר יהודה מפיקנא ממונא אפומיה מפיקנא ס"ד והא ע"פ שנים עדים אמר רחמנא אלא מרענא שטרא אפומיה.

יז. שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן נד) - בהיותי במאסקווא בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניוונים במדינה הזאת בעוה"ר על שלהן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושבקי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל דאף שסתם כלים אינם בני יומן מ"מ הרי הוא כלתחלה כיון שקבע מושבו אצלם. וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצערו או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיודע בברור שאינה משקרת לו וכו'. ולכן בשעת הדחק ולאנשים חלושים יש להקל אם יודע בברור שקים ליה בגוה מצד טבעותיה ומנהגיה באיזה נסיונות שלא תכשילהו לסמוך עליה ולאכול ממה שמבשלת בעדו ואמרה שעשתה בהכשר אבל לאחרים ושלא בשעת הדחק ולבריאם יש להחמיר.

יח. שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סימן מג) - אבל ע"ז צריך ידיעה ברורה כהא דבעל שמכיר את אשתו שהוא אתה תמיד וכו' שהם מצד הרבה דברים שראו תמיד והכירו שטבעם שלא לשקר, ולא מצד איזה פעמים שיש לתלות שהיה לו איזה טעם שלא לשקר בפעמים ההם, ואולי היה זה בכוננה כדי שיחזיקוהו לאינו משקר ויסמכו עליו, שידיעת בני העיר את האיש ההוא לאינו משקר ודאי לא שייך שידעו בידיעה ברורה כראיה ממש אלא רק באב את בנו ואיש את אשתו שהידיעה היא תמידית.

יט. שו"ע (ח"מ סימן טו סעיף ה) - יש לדיין לדון דיני ממונות על פי הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כך אף על פי שאין שם ראיה ברורה.

כ. גמרא קידושין (סו, ב) - איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק מהו, אמר אביי נאמן, רבא אמר אינו נאמן הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיה דההו מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל, יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי, שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליח בחדא אורחא אתא איהו בחדא, כי אתא שליח אמר אשתו זינתה, אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק, מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא, ורבא אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה.

כא. גמרא כריתות (יב, א) - אמר לו עד אחד נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים א"ר מאיר ק"ו אם הביאוהו שנים למיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל וחכ"א אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ש"מ טעמייהו דרבנן משום דאמרי אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש.

כב. קצות החושן (סימן לד ס"ק ד) - ומקצת שכתבו גם בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא (כתובות כב, א) הוא ג"כ מתורת נדר, אבל ראיתי במוהרי"ט ח"ג סימן א' (ד"ה ולא תימא) שדחה דבר זה וכתב דאם היה מתורת נדר הוי מהני ביה שאלה ע"ש. ולפי דרכינו גם בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא מדין נאמנות, דכיון דהאמין התורה לכל אדם על עצמו א"כ בין בממון בין באיסור לעולם נאמן על עצמו.

כג. שו"ת תשב"ץ (ח"ב סימן ס) - אלא לפי שיש לחוש בקצת אנוסים שמא קלקלו מעשיהם ואפילו במקום התיירא אכלי איסורא אין אני סומך להתיר כן לכל. ואני רגיל לומר למי שבא לו יין אם אתה סומך על המשלחו שתהו אתה בביתך והזהר שלא תמכרנו לישראל שאינו בקי במשלחו.